

Contes Joan Triadú

CRÍTICQUES

El mestratge narratiu de Maria Barbal

Havíem estat durant un segle, ben bé, una literatura que tirava de poetes bons, i d'acreditats contistes. La novel·la era una aspiració, obra intermitent de prosistes que procedien de la contística, del periodisme o de la biografia. Però no s'envolava feliçment com feien la poesia i els contes. A poc a poc la situació descrita es va emmotllar a la normal en les literatures normals, fins a capgirar-se del tot. D'aquest fet, Maria Barbal n'és un alt exemple, entre els que hi ha hagut d'uns anys ençà. Pensem que encara Pere Calders i Mercè Rodoreda arrenquen del conte i en són devots. Entremig hi ha, bella, la novel·la breu, des de *La minyona d'un infant orat* fins a -cal dir-ho?- *Pedra de tartera*.

Sí, en aquest quart llibre de narracions, *La pressa del temps*, de la novel·lista Maria Barbal, continua, doncs, i s'hi expandeix la consumada tradició del conte. No sols de la nostra narrativa.

Llegir-lo m'ha suscitat el record dels *Contes cruels*, de Villiers de l'Isle-Adam, un recull d'aquell *exorcista de la realitat* com fou qualificat quan aparegué en català per mà de l'empenta i el deler que seguiren enllà del Noucentisme. Sí, en *La pressa del temps* hi ha prou contes cruels, malgrat que també hi ha la

Amb mà segura, Maria Barbal evita el fatalisme en els seus contes

caritat de veu trencadissa de Katherine Mansfield, portada al català pel mític Janés i Olivé, editor, amb *La Garden-party*, en ple període del desgavell revolucionari iniciat amb el cop militar del 1936. Quelcom m'hi ha fet pensar.

He esmentat així dues referències ben diferents dels tractes més pura-

ment literaris amb el conte, mentre estic amb el tracte que hi dona Maria Barbal; però en afrontar el sentit de la vida observo que hi ha semblances. De Calders vaig dir que per ell el conte era l'art de pensar. De Maria Barbal, amb el seu mestratge narratiu a l'alçada de l'excel·lència de la seva novel·lística no diria el mateix: l'art, aquí, és de sentir. Això sí: amb el pols tranquil i la paraula a la punta dels dits.

En els vint-i-set contes que componen *La pressa del temps* hi ha, en efecte, una inalterable serenitat, malgrat que s'hi esdevenen fets que, amb tota senzillesa, aporten el mal ben concret allà on hi havia una situació presentada com a estable i raonablement feliç. Amb mà segura, l'autora evita (o almenys no en treu partit) el fatalisme. Tanmateix, el món del llibre té una unitat de fons que, més ençà o més enllà, es correspon amb una realitat de tres caires: ciutadana

La pressa del temps

Maria Barbal
Columna
Barcelona, 2010
Preu: 18 euros
Pàgines: 203

Novel·la Pere Antoni Pons

Hamlet era catalanista

No us deixeu despistar ni pel títol ni pel llampanat embolcall de la nova novel·la de Melcior Comes (Sa Pobla, 1980): *Viatge al centre de la Terra* no té gairebé res a veure amb la il·lustre obra homònima de Jules Verne, ni tampoc el seu contingut correspon al que insinua l'enginyós o psicotròpic dibuix de la coberta, que fa la impressió d'haver estat confeccionada per un bromista amb ganes de fer creure al personal que Gandalf i Gaudí eren col·legues o família.

Si bé és evident que el punt de partida argumental de la novel·la del mallorquí és el mateix que el de la del francès -un dels personatges descobreix una entrada secreta que condueix fins al centre de la Terra-, el resultat final és totalment diferent. Així com el de Verne és un relat clàssic d'aventures, en què la fantasia més imaginativa es mescla amb el didactisme més o menys científic propi de l'autor, el relat de Comes és un híbrid -agorarat, brillant- de gèneres i de registres, en què la sàtira

social i la farsa ideològicopolítica funcionen, alhora, d'*attrezzo* i de contrapunt humorístic -replè de situacions còmiques i de sarcasmes tan hilarants com cruels- per a la dramàtica peripècia, amb aires d'espantosa faula urbana, del narrador protagonista.

Andreu Andrada és un periodista de poc més de trenta anys, cràpula, desencantat i cínic, de vida erràtica o rocambolesca -està divorciat i abusa de l'alcohol i la cocaïna-, que tan sols està obsesionat per acaparar èxits personals i que, en el fons, es testa per haver traït les expectatives que el seu pare, un intel·lectual catalanista d'enorme prestigi, havia dipositat en ell. Prou desesperat per prendre consciència de la situació lamentable en què es troba, i alhora prou lú-

Melcior Comes fa una caricatura de la societat catalana

cid per comprendre el risible circ de què forma part, Andrada encarna i canalitza, en una versió granguinyolesca, bona part de les misèries, grandeses i contradiccions de la societat o l'esfera pública catalana; en concret,

d'aquella part que representa -o, en alguns casos, diu representar- el catalanisme.

Segons es desprèn del diagnòstic que en fa l'autor -un diagnòstic histriònic i caricaturesc però veraç o almenys fet amb una intenció final re-

PERE VIRGILI

Maria Barbal va néixer a Tremp

(no sempre), actual (amb excepcions) i benestant (dins la mitjana).

Sense ferum de fatalisme, com he dit, però amb una trajectòria (o bé ja un punt de partença sense escapatòria), l'atzar o el destí -sense que s'imposin gaire al lector- pengen damunt el cap dels personatges; o bé, des d'un altre procediment, els seguen l'herba sota els peus. Mentrestant, de debò, el temps té pressa i l'espai narratiu és per essència limitat i curt; com que la capacitat de creació des de la imaginació és, per a Maria Barbal, aparentment inesgotable; el resultat és excel·lent, malgrat que, com és gairebé un atribut permanent en llibres de contística, hi hagi certa diversitat de valors estrictament narratius.

Una tria entre els vint-i-set contes

Com a antologista, tot admirant la diversitat i la veracitat que es desprenen de tots els contes, n'escolliria alguns en els quals em sembla que els personatges han trobat lloc i habitatge per a "ésser en el món" com deia Pedrolo. Un d'ells és *El pare pròdig* (el llibre es podria titular *El pare pròdig i altres contes*) i un segon, extraordinari, del gènere negre, és *Errors en família*. Molt bonic, molt Barbal, el titulat *El premi* es fa estimar, i *Gestos útils* -críptic o irònic, el títol- és una perfecta metàfora sobre certs tipus d'educació i la torna que se'n desprèn al cap dels anys. Maria Barbal ha fet amb aquest llibre una aportació de primer rengle a la contística d'aquests anys.*

alista-, tant el país com el catalanisme massa sovint es troben empantanegats en discussions bizantines -"El catalanisme és una estratègia sense finalitat"- o bé atrapats al carreró sense sortida de qui s'esforça i vol però no pot -"Catalunya morirà sense haver nascut"; "Ser o no ser. Sí, n'estic convençut. Hamlet era catalanista".

Dins aquest entramat d'elements tan aparentment dispars, la increïble descoberta per part del pare del protagonista de l'entrada al centre de la Terra, situada sota una làpida d'una cripta de la Sagrada Família, és només el detonant que fa servir Comes per portar fins a l'extrem l'esperpent del seu retrat sociopolític i, també, per conferir una dimensió al·legòrica a la causa del catalanisme: ¿realment el centre de la Terra es troba en territo-

ri català?, ¿de debò és possible accedir-hi?, ¿realment és viable l'emancipació nacional?, ¿tot plegat és un pur deliri o bé constitueix la possibilitat d'una gesta extraordinària? Així resumit, *Viatge al centre de la Terra* pot semblar un disbarat estrofolari. Comes, però, és capaç de tractar aquests materials amb prou sentit de l'humor, prou perspicàcia sociopolítica i prou complexitat humana perquè tot plegat acabi encaixant.

Amb personatges reals

A més, per acabar d'especiar l'assumpte, Comes ha optat per poblar la novel·la de personatges reals (Montilla, Pujol i Carod-Rovira, Màrius Serra i Sebastià Alzamora, Joan Laporta i Xavier Sala i Martín...) i d'alguns dels escenaris i situacions més emblemàtics de la Catalunya actual, que inclouen

des d'una cerimònia de lliurament del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes fins a un partit de futbol entre el Barça i el Madrid al Camp Nou. De totes maneres, l'autor aconsegueix mantenir aquests elements sempre en un segon pla, utilitzant-los com a rerefons per a l'extravagant i commovedora història de redempció del seu protagonista.

Frenètica i irreverent, *Viatge al centre de la Terra* és, sobretot, una novel·la molt entretinguda, a la qual només se li pot retreure alguna esporàdica pèrdua d'intensitat i, potser, alguna desmesura estilística. En tot cas, la prosa de Comes és esplèndida: àgil, exuberant, lúdica, opulenta. En els millors passatges, fa pensar en un García Márquez empeltat de Don DeLillo. Ambdós hamletianament catalanitzats, per descomptat.*

Juvenil Andreu Sotorra

La lucidesa dels simples

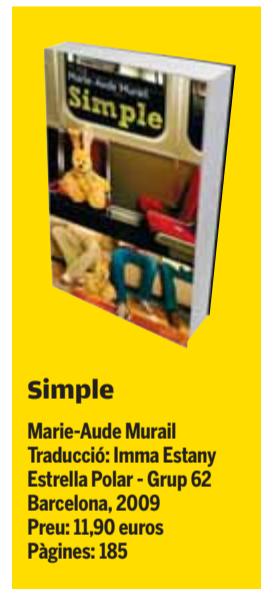
Marie-Aude Murail (Le Havre, 1954) és una autora que té una notable popularitat entre els lectors joves francesos. Vuitanta llibres publicats fins ara ho avalen. La referència catalana és la novel·la *Quina passada!* (Empúries, 2002), la història de dues germanes i un germà orfes que, malgrat que saben que aniran a parar a famílies diferents, no es volen separar mai.

En el cas de *Simple*, l'autora toca de prop els casos de la síndrome de Down. Però ho fa amb la destresa i la lucidesa suficients per no anomenar en cap moment aquesta patologia. En canvi, el lector, a través de les accions dels personatges, va entrant en el món d'un noi ja adolescent, Simple, però amb un coeficient d'intel·ligència de tres anys, que té un germà més jove que s'ha de fer càrrec d'ell perquè el pare, vidu, casat de nou, no el vol a casa.

A vegades un pensa que la novel·la es podria haver titulat *El senyor Pinpin*, perquè aquest personatge de ficció -un conill de peluix de Simple- és el que ben sovint marca les accions principals i guia les malifetes benintencionades que Simple porta a terme obeint la veu interior del senyor Pinpin. Però el fet que la novel·la hagi acabat dient-se *Simple* lliga o contrasta també amb el nom del germà que se'n fa càrrec, Kléber, nom que, en una juguesca lingüística, porta a la fonètica del *clever* anglès, és a dir, *llest* o *intel·ligent*. Aquestes picades d'ullet lingüístiques es repeteixen pel que fa al vocabulari que utilitza en Simple -una altra llengua, en diu ell-, i que comporta que la traductora (Imma Estany) hagi hagut de buscar uns equivalents catalans més o menys coherents amb l'original francès.

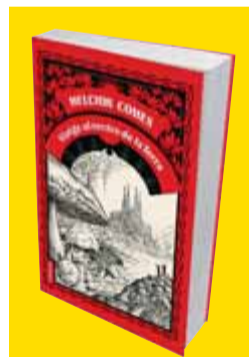
Simple i Kléber podrien anar pel món sols, però la trama que crea l'autora els situa en una relació amb altres companys d'estudis. Busquen un pis compartit en un barri de París. De moment, la presència de Simple i el que a vegades fa davant dels altres crea situacions d'expectació -l'autora no estalvia algunes expressions despectives que de seguida queden compensades amb altres reflexions sobre el respecte a deficients mentals- i, sobretot, entra en el terreny de la descoberta sexual infantil, des dels ulls de Simple, però condicionada per la seva biologia d'adolescent. I també, amb el recurs dels adolescents estudiants que comparteixen pis amb ells, s'estableixen un parell d'històries d'amor paral·leles de les quals en Simple, com a observador, no n'és aliè del tot.

El més remarcable d'aquesta novel·la és el registre. Si bé aquest aspecte és essencial sempre, aquí, sense un domini molt mesurat per part de l'autora, el naufragi podria arribar en el moment menys pensat. En canvi, *Simple* evoluciona i creix fins al punt que l'autora prepara el lector per a la sorpresa de sortida. Una sorpresa que confirma una vegada més, com deia, que el fals senyor Pinpin és, fins i tot al final, el protagonista absolut.*

Simple

Marie-Aude Murail
Traducció: Imma Estany
Estrella Polar - Grup 62
Barcelona, 2009
Preu: 11,90 euros
Pàgines: 185

Viatge al centre de la Terra

Melcior Comes
Columna
Barcelona, 2009
Preu: 18,50 euros
Pàgines: 285